

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/ Issue 22 (Eylül/ September 2025), s. 299-320
Geliş Tarihi-Received: 01.08.2025
Kabul Tarihi-Accepted: 30.09.2025
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.5281/zenodo.17175569

Çağdaş Resim Sanatında Anksiyete Olgusu Bağlamında Francis Bacon, Neş'e Erdok, Jenny Saville ve Yue Minjun'un Yapıt Çözümlemeleri*

*Artwork Analyses of Francis Bacon, Neş'e Erdok, Jenny Saville, and Yue
Minjun in the Context of the Phenomenon of Anxiety in Contemporary
Painting*

Nagehan ATASEVEN**
Ü. Ilgaz ÖZGEN TOPCUOĞLU***

Öz

Anksiyete olgusu, gelecekte oluşabilecek olumsuz durumların endişe ve huzursuzlukla beklenmesi olarak deneyimlenen yoğun bir duygusal durumdur. Bu çalışma, çağdaş resim sanatında anksiyetenin bireysel ve toplumsal yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, sanatçıların yaratıcı süreçlerinde karşılaştıkları travmatik deneyimler ve dönemin toplumsal koşullarının yapıtlarına nasıl yansıdığı sistematik olarak analiz edilmiştir. Veri toplama, seçilen sanatçıların (Francis Bacon, Jenny Saville, Yue Minjun ve Neş'e Erdok) yapıtlarına yönelik görsel içerik analizi ve ilgili literatür taraması aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde, figür deformasyonları, renk kullanımı, kompozisyon, ifade biçimleri ve toplumsal göndermeler tematik bir çerçevede incelenmiş; bulgular ulusal ve uluslararası literatürle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. İnceleme sonucunda, sanatçıların yapıtlarında anksiyete, figür deformasyonları, renk tercihleri ve toplumsal göndermeler aracılığıyla görünür kılınmıştır. Bulgular, çağdaş resim sanatının hem bireysel hem de toplumsal kaygı deneyimlerini evrensel bir ifade diline dönüştürdüğünü göstermektedir. Sonuç olarak, anksiyete olgusu çağdaş resim sanatında yalnızca estetik bir tema değil, aynı zamanda bireyin varoluşsal kırılganlıkları ile toplumsal gerçeklikleri arasında köprü kuran güçlü bir ifade alanı olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, çağdaş resim sanatı, psikoloji, sanatçı, yabancılaşma.

* Bu çalışma 2024 yılında Doç. Ü. Ilgaz ÖZGEN TOPCUOĞLU danışmanlığında tamamlanan “Çağdaş Resim Sanatında Resimsel İfade Biçimi Olarak Anksiyete Olgusu” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. (Araştırmacılar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuşlardır. Çalışmada herhangi bir destek ve teşekkür beyanı veya çatışma beyanı yoktur).

** Yüksek Lisans Mezununu, Antalya Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, e-posta: nagehanataseven@gmail.com, ORCID: 0009-0005-8729-5685.

*** Doç., Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, e-posta: ilgazt@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9638-2255.

Abstract

The phenomenon of anxiety is experienced as an intense emotional state characterized by apprehension and unease in anticipation of potential adverse events. This study aims to examine how anxiety manifests in contemporary visual art, both at individual and societal levels. The research focuses on selected artists—Francis Bacon, Jenny Saville, Yue Minjun, and Neş'e Erdok—whose works reflect the interplay between personal traumatic experiences and the socio-historical context of their time. Data were collected through visual content analysis of the selected artworks, complemented by a comprehensive literature review. The analysis addressed formal elements such as figure deformation, color usage, composition, expressive techniques, and socio-political references, while findings were compared with national and international studies to ensure contextual accuracy. The results indicate that anxiety is made visible in the artworks through distorted figures, color contrasts, and symbolic references, highlighting both individual vulnerability and collective tensions. Contemporary painting thus serves as a conduit for translating complex emotional experiences into a universal visual language. In conclusion, the phenomenon of anxiety in contemporary art transcends mere aesthetic representation, emerging as a powerful medium that bridges personal existential fragility and broader social realities, offering viewers an immersive insight into both individual and communal emotional landscapes.

Keywords: Anxiety, contemporary painting art, psychology, artist, alienation.

Giriş

Anksiyete olgusu, belirgin bir nedeni olmadan içsel huzursuzluk duygusu ile ortaya çıkabilen ruhsal ve fiziksel gerilimler olarak ifade edilebilir. Sürekli değişen ve gelişen bir çağda, yaşadığı olaylardan etkilenen sanatçı, kendisini kaygı durumu içerisinde bulabilmektedir. Bu kaygı, aynı zamanda derin bir sorgulama sürecini de beraberinde getirmektedir. Süreç ile birlikte sanatçı, yeni şeyler yaratma ve kendini ifade etme çabası içine girmişlerdir. Özellikle 19. yüzyıldan sonra, dünya genelinde önemli gelişimler ve değişimler, ilerlemeler toplumların yaşam biçimlerinde de büyük farklılıklar ortaya koymuştur. Savaş, göç, hastalık gibi toplumu etkileyen olaylar ve Sanayi Devrimi'nin yaratmış olduğu makineleşme süreci, teknolojinin hızla sosyal yaşamı etkilemesine neden olmuştur. Bununla birlikte birey üzerinde, kendine ve çevresine yabancılaşma durumu ortaya çıkmıştır. Böylece bir birey olarak sanatçının da kendisine ve çevresine yabancılaşma durumu, yaşamış olduğu kaygıların sanatsal kimliğe dönüşmesi ve sanatsal yaratım sürecindeki etkilerini ifade etmede çok önemli bir etken olmuştur.

Anksiyete, içinde yaşanan çağ ve dönemle birlikte, çağdaş sanatçıyı fazlasıyla etkilemiştir. Resim sanatında anksiyete olgusu, sanatçının iç dünyasının psikolojik alt yapısını somut bir biçimde yapıtlarına aktardığı bir ifade biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireysel ve toplumsal boyutlarda aktarılan anksiyete teması, sanatsal ifade biçimine dönüşmüştür. Anksiyete yalnızca bireysel bir ruhsal durum değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve sanatsal üretim süreçlerinde etkili olan bir olgudur. Özellikle çağdaş resim sanatında, teknolojinin ilerlemesi, tek tip insan modelinin artması ve izole hayat motifleri, yabancılaşma ile endişe duygusu, anksiyete olgusunun önemini vurgulamaktadır. Çalışmanın önemi, sanat ve psikoloji disiplinleri arasındaki kuramsal bağları ortaya koymasının yanı sıra, anksiyetenin bireysel ve toplumsal düzeydeki etkilerini, sanatçılar üzerinden görünür kılmasıdır. Bu araştırma, çağdaş resim sanatında anksiyetenin ifade biçimlerini hem tarihsel hem de tematik perspektifle değerlendirmekte ve böylece literatüre özgün, bütüncül bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Sanatın yalnızca estetik bir ifade biçimi olmanın yanı sıra, toplumsal ve psikolojik gerçekliklerle bağlantısını temsil ettiği sonucuna varmamıza olanak tanımaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular,

araştırmanın temel amacı olan anksiyetenin çağdaş resim sanatındaki temsillerini ortaya koyma perspektifiyle sistematik biçimde sunulmuştur. Sanatçıların yapıtları, önceden belirlenmiş tematik ve görsel ölçütler doğrultusunda incelenmiş ve her bulgu, araştırma problemi ve alt problemlerle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Bu yaklaşım, analizlerin yalnızca betimleyici düzeyde kalmamasını sağlayarak, bulguların araştırma amacıyla tutarlı ve güvenilir biçimde yorumlanmasını mümkün kılmaktadır.

Çalışmanın temel problemi, çağdaş resim sanatında anksiyete olgusunun hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, içinde yaşadıkları çağ ve dönemin etkisiyle birlikte nasıl temsil edildiğini ve sanatsal ifade biçimine dönüştüğünü incelemektir. Araştırma, kuramsal bilgilerle doğrudan bağlantı kurarken, problem ile literatür arasındaki ilişkiyi güçlendirmeyi ve çağdaş resim sanatında anksiyete olgusunun sanatsal ifade biçimlerine dönüşümü konusunda hem kuramsal hem de görsel bağlamda özgün ve bütüncül bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın alana katkısı, incelenen yapıtların görsel ve tematik analizi ile güncel ulusal ve uluslararası literatürün karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yoluyla belirginleşmektedir. Bu yaklaşım, aynı zamanda sanatın bireysel ve toplumsal yaşanmışlıkları, yerine göre kaygıları yansıtmaya biçimlerine dair bilgi birikimine de katkıda bulunmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Araştırmada anksiyete olgusunun ele alınmasının nedeni, söz konusu duygunun hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çağımızın en belirleyici ruhsal deneyimlerinden biri olmasıdır. Günümüz dünyasında savaşlar, göçler, salgınlar ve hızlı teknolojik dönüşümler bireylerde yoğun kaygı ve yabancılaşma süreçlerini tetiklemekte, bu durum sanatçılar için güçlü bir ifade alanına dönüşmektedir. Sanat ile anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi, yalnızca psikolojik bir olgunun sanatsal dile aktarılma biçimlerini ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda çağdaş resim sanatının estetik, sosyolojik ve varoluşsal boyutlarını anlamaya da imkân tanımaktadır. Bununla birlikte, çağdaş resim sanatı aynı zamanda estetik algının dışında, içinde yaşanan çağ ve dönem bağlamında ruhsal gerilimleri ve toplumsal kırılmaları görünür kılan bir alan olması nedeniyle, bu konunun seçilmesinde belirleyici olmuştur. Dolayısıyla çalışma, hem literatüre kuramsal bir katkı sunma hem de bireysel gözlemlerle desteklenen sanatsal deneyimlerle bir farkındalık kazandırma amacı da taşımaktadır.

Sanatın, estetik bir deneyimin ötesinde, terapötik bir güç olarak resimsel ifade biçimine dönüşebilme kapasitesi, anksiyete olgusunu anlamada ve çözümlemede önemli bir etki sağlamaktadır. Anksiyete yalnızca psikolojinin temel kavramlarından biri değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal normların da merkezinde yer alan bir olgu olarak çağdaş resim sanatında ön plana çıkan bir duruma gelmiştir. Bu bağlamda yaşanan çağ ve dönemde toplumsal olayların çağdaş resim sanatı üzerindeki etkilerinin araştırılması ve analiz edilmesi, sanatın psikolojik ve sosyal gerçekliklerle olan etkileşimini derinlemesine kavramak adına da önemlidir.

Bu çalışma, çağdaş resim sanatında anksiyete olgusunun tarihsel ve tematik bağlamda nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlayan betimleyici ve çözümlemeli bir araştırma olarak ele alınmıştır. Çalışma konusuyla ilgili olarak ele alınan sanatçılar (Francis Bacon, Neş'e Erdok, Yue Minjun, Jenny Saville), anksiyete olgusunun dönemler arası değişim ve farklı sanatsal ifade biçimlerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Francis Bacon'dan Neş'e Erdok'a, Yue Minjun'dan Jenny Saville'e uzanan örnekler, bireysel deneyim, toplumsal bağlam ve psikolojik gerilimi birlikte ele almayı sağlamaktadır. Francis Bacon, insan figürünü deforme ederek ve dramatik renk

kullanımıyla varoluşsal kaygıyı yansıtırken; Neşe Erdok, bedensel gerçekliği ve bireysel anksiyeteyi figüratif bir dil ile ortaya koymaktadır. Yue Minjun, postmodern mizah ve ironiyi kullanarak bireysel ve toplumsal kaygıyı görünür hâle getirirken, Jenny Saville ise yoğun renk katmanları ve bedensel temsille duygusal deneyimleri somutlaştırmaktadır.

Çalışmada veri, sanatçıların seçilmiş yapıt üzerinden doküman inceleme yöntemi ile toplanmıştır. Yapıtlar, renk kullanımı, figüratif unsurlar, kompozisyon ve boya katmanları temel ölçütlerle tematik analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş; görsel özellikler ve akademik kaynaklar ışığında yorumlanmıştır. Felsefi ve psikanalitik perspektifler (Heidegger, Sartre, Freud, Kristeva, Foster) ile çağdaş sanat yorumları, anksiyete olgusunun hem estetik hem de toplumsal boyutlarını anlamada bütüncül bir çerçeve sunduğu düşünülmektedir. Çalışmada, anksiyetenin çağdaş resim sanatındaki yeri, etkisi ve sanatsal önemi, farklı sanatçı örnekleri üzerinden değerlendirilmiştir.

1. Anksiyete Olgusunun Tanımı ve İnsan Psikolojisindeki Yeri

Anksiyete, nedensiz bir şekilde kendisini gösteren, belirsiz, kaygı ve korku ile birlikte karakterize olarak her an kötü bir şeyin olabileceğini tehlike olarak algılama halidir. Anksiyete terimi köken olarak Latince “anxios” kelimesinden almıştır. Anxios kelimesinin kökeni, Latince “angere” sözcüğünden türeyen “aux” ifadesine dayanmaktadır. Bu ifadenin karşılığı da nefesi kesilmek ve boğulmak anlamlarını taşımaktadır. Anxios terimi, anksiyöz bireylerin çeşitli durumlar ve faktörler doğrultusunda deneyimlediği boğulma hissini ifade etmektedir (Beck & Emery, 2021, s. 47-48).

Anksiyete olgusu, insan psikolojisi bağlamında ele alındığında, somut bir tehlikenin yokluğunda ortaya çıkabilen tedirginlik ve endişe hali olarak tanımlanabilir. Bireyin ruhen ve bedensel anlamda kendini tehdit altında hissetmesi, yoğun bir huzursuzluk, korku ve kaygı hali yaşamasına neden olmaktadır. Anksiyete ve korku durumları, birbirini ile karıştırılsa da üç temel açıdan birbirinden farklılık göstermektedir. İlk olarak, korkunun kaynağı belirli iken anksiyetenin çoğunlukla belirsizdir. Korkunun belirli bir nesnesi varken, anksiyetenin kaynağı öznel özellik taşır. Dolayısıyla, belirli bir unsur bağlamında tehdit algısı açıkça net iken, anksiyete durumunda belirsizlik durumu rahatsızlık hissini de arttırmaktadır. Diğer bir etki ise süresidir. Anksiyete korkuya oranla daha uzun sürebilmektedir. Korku genellikle kısa süreli bir deneyimken, anksiyete uzun süren bir durum olarak devam edebilmektedir (Manav, 2011, s. 201-202).

Martin Heidegger’in (1962) *Being and Time* adlı yapıtında “kaygı” (Angst), gündelik korkulardan farklı olarak bireyin kendi varoluşunu anlamasında temel bir deneyim olarak ele alınır. Kaygı, sıradan nesnelere yönelen korkudan ayrılarak, bireyin kendi ölümlülüğü ve hiçlikle yüzleşmesini sağlamaktadır (s. 186-196). Bu durum, Dasein’in kendi “en-yakın imkânı” olan ölüme yönelmesini mümkün kılar ve bireyin otantik varoluşuna açılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır (Heidegger, 1962, s. 233-235). Ayrıca kaygı, zamansallıkla ilişkilendirilerek, bireyin geçmiş, şimdi ve gelecekle kurduğu varoluşsal bağın özgün bir biçimde açığa çıkmasına aracılık etmektedir (Heidegger, 1962, s. 395). Bu bağlamda kaygı, sanatın özellikle modern ve çağdaş figüratif örneklerinde görülen yüz ifadeleri, beden duruşları ve mekânsal izolasyon gibi unsurlardaki varoluşsal gerilimi ve içsel huzursuzluğu anlamlandırmada yol gösterici bir felsefi çerçeve sunmaktadır.

Jean Paul Sartre (2001), *Being and Nothingness* adlı çalışmasında kaygıyı bireyin radikal özgürlüğüyle doğrudan bağlantılı bir deneyim olarak tanımlar. Ona göre, insan seçim yapmak zorunda kaldığında özgürlüğün yükü kaygı olarak hissedilir; bu durum yalnızca bireyin kendi eylemlerinden değil, aynı zamanda toplumsal normlar ve roller

karşısındaki sorumluluklarından da kaynaklanır (s. 79-85, 145-150). Sanat bağlamında, bu varoluşsal kaygı, figürlerin yalnızlaşması, duruşlarındaki gerginlik ve izleyiciyle kurulan gerilimli bakışlar üzerinden yorumlanabilir. Bu çerçevede, Sartre'ın yaklaşımı bireysel kaygıyı toplumsal bağlam ve özgürlük ilişkisiyle bütünleştiren bir perspektif sunar (Sartre, 2001, s. 79-85, 145-150).

Sigmund Freud (1959/1926), *Inhibitions, Symptoms and Anxiety* adlı çalışmasında psikanalitik perspektifte kaygıyı bilinçdışı çatışmaların bir dışavurumu olarak tanımlamaktadır. Bastırılmış arzular ve çözülmemiş içsel çatışmalar, kaygıyı bedensel ve psikolojik semptomlar aracılığıyla ifade etmektedir (s. 75-85). Sanat yapıtlarında bu durum, figürlerin gergin duruşları, abartılı yüz ifadeleri veya deformasyonlar aracılığıyla gözlemlenebilir. Freud'un yaklaşımı, sanatçının bilinçli veya bilinçdışı olarak kendi iç dünyasındaki gerilimi resim aracılığıyla dışa vurmasını açıklamada güçlü bir kuramsal temel sunar (Freud, 1959/1926, s. 75-85).

Julia Kristeva (1982), *Powers of Horror* adlı yapıtında kaygıyı tiksinti ve yabancılaşma deneyimleriyle ilişkilendirir. "Abject" kavramı üzerinden, bireyin benlik sınırlarını tehdit eden öğelerin kaygı üretici etkisine dikkat çeker (s. 5-10). Sanat bağlamında, rahatsız edici veya alışılmadık dışında imgeler, izleyicide hem kaygı hem de farkındalık yaratır; figüratif resimlerdeki deformasyon, tuhaflaştırma ve yüz ifadelerinin izleyicide yarattığı duygusal tepkiyi yorumlamayı kolaylaştırır (s. 12-15). Kristeva'nın yaklaşımı, kaygıyı sadece bireysel değil, kültürel ve toplumsal boyutlarıyla da değerlendirmeye olanak tanır (Kristeva, 1982, s. 5-15).

Hal Foster (1996), *The Return of the Real* adlı çalışmasında modern ve çağdaş sanatta kaygı ve travma ilişkisini ele alır. Ona göre, sanatçılar şiddet, kırılma ve deformasyon imgeleri aracılığıyla hem bireysel hem de kolektif kaygıyı görünür kılar (s. 25-35). Bu bağlamda, çağdaş figüratif yapıtlardaki yoğun duygu ve gerilim, yalnızca sanatçının içsel deneyimini değil, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel koşullarının etkilerini de yansıtır. Foster'ın yaklaşımı, sanat yapıtlarını psikolojik çözümlemeler ile tarihsel ve toplumsal bağlam arasında köprü kuracak şekilde yorumlamayı mümkün kılmaktadır (Foster, 1996, s. 25-35).

1.1. Psikanalitik Perspektiften Anksiyete: Kavram ve Türleri

Anksiyete, psikanalitik teorinin ilerlemesinde önemli bir konuma sahiptir. Sigmund Freud, psikanalitik kuram çerçevesinde anksiyetenin farklı türlerini ve bu durumun altında yatan nedenleri ele almıştır. Freud'a göre anksiyete, bireyin bilinçaltında yer alan/biriken endişe ve kaygıların dışavurumu ve ifadesi olarak kendisini göstermektedir. Anksiyetenin üç çeşit türünden bahsedilmektedir. Objektif, nörotik/nevrotik ve ahlaki anksiyete olmak üzere çeşitlenmektedir. Bu anksiyete tiplerinde görülen ortak özellik, birey üzerinde rahatsız edici bir etki oluşturmaktır. Kaynak olarak ise birbirinden farklılık göstermektedir. Anksiyete olgusunun zemininde, bireyin farkında olarak veya olmadan deneyimlediği travmatik olay ve olguların geçmiş yaşantılardan kaynaklanan etkiler önemli bir yol oynamaktadır (Hall, 2016, s. 62-63).

Objektif anksiyete, beklenen hal durumunda, yaklaşmakta olan dışsal bir tehlike durumunun acı haline evrilen duygusal anlamdaki tepkimesidir. Bu tepkime, tehlike halinin etkisi ile orantısız hal alarak, tehdit edici durumun ortadan kalkmasıyla sona eren bir süreçtir (Karagüven, 1999, s. 205). Gerçeklik anksiyetesi, bireyin doğuştan sahip olduğu ya da yaşamına dair olan deneyimleri sonucunda edinmiş olduğu durum olarak değerlendirilebilir. Bu tür anksiyetenin, bilinçdışında yer alan belirli bir durumdan

kaynaklanan endişe ve kaygı duygularına dayandığı kabul edilmektedir. Objektif anksiyete, tehdit olarak algılanabilecek durumların ortadan kalkmasıyla birlikte azalmakta veya tamamen sona ermektedir. Freud'a göre, nevrotik anksiyete, bireyin içsel bir tehlikeyi algılaması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur (Hall, 2016, s. 65-66).

Nevrotik anksiyete, bireyin içgüdüsel sezgilerden kaynaklanan bir sezi doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Bu tür anksiyete, bilinçaltında yer alan güdülerin bilinç düzeyine ulaşma çabasıyla tetiklenen duygusal bir reaksiyon olarak tanımlanabilir. Savunma mekanizmalarının yetersiz kaldığı durumlarda ve bireyin içgüdüsel arzularının etkisiyle İd'in yönlendirdiği davranışlara yönelmesi sonucunda meydana gelmektedir. Bu durum, olası sonuçların yarattığı korku ile bağlantılıdır (Beck & Gary, 2021, s. 52).

Hall'e göre, ahlaki anksiyete, vicdan ile ilişkili olarak suçluluk ve utanç duygularının yaşanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu tür anksiyete, cezalandırma yöntemine başvuran ebeveynlerin etkisiyle bireyde gelişen korku durumundan kaynaklanmaktadır. Nevrotik anksiyetede olduğu gibi, ahlaki anksiyetede de temel kaynak bireyin kendisidir. Bu bağlamda, kişi suçluluk duygusundan kurtulamaz ve kendi standartlarının dışında bir davranış sergilemekten ya da bu tür düşünceler geliştirmekten dolayı vicdanının kendisini cezalandıracağına dair bir korku taşır (Hall, 2016, s. 70).

1.2. Semptomlar Üzerine: İşlev/Fonksiyonları ve Anlamları

Anksiyete bozukluğunu işaret eden semptomlar, tehlike durumlarına uyum sağlamak amacıyla bilişsel, duygusal, davranışsal ve fizyolojik olmak üzere dört temel sistematik yapıya ayrılmaktadır. Oluşan semptomlar, belirli bir sistemin işleyişine yapılan müdahalelere karşı ortaya çıkan tepkilerdir. Bu bağlamda, gözlemlenen psiko-biyolojik reaksiyonlar, bireyin kontrolü dışında gerçekleşmekte ve etkileri azalana kadar istemsiz bir şekilde birey üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bireyin yaşamında ortaya çıkan bu olumsuzluklar, öznel yaşantısını ve psikolojik durumunu da olumsuz yönde etkileyerek rahatsız edici bir etki yaratmaktadır. Anksiyete olgusu, huzursuzluk ve gerginlik hissinden panik düzeyine kadar farklı yoğunluklarda deneyimlenebilir. Organizmanın sistematik işleyişi belirli bir düzen içerisinde devam etmektedir ve algısal ile bilişsel süreçler doğrultusunda işlev göstermektedir. Bu bağlamda, birey, kendisini iki farklı seçenek üzerinden değerlendirme eğilimindedir. Tehlikeden kaçınma veya karşı durma halinde bir başarı elde etme durumunu kendi benliğinde çözümlemeye çalışmaktadır. Tetiklenme durumunda ortaya çıkabilen temel sistemlerin kendinden şüphe etme durumu bilişsel, ket vurma veya ses kısıklığı gibi davranışsal olarak oluşan durum, bulunduğu ortamı terk etme dürtüsü motivasyonel, yoğun kalp çarpıntısı gibi fizyolojik durumlar gözlemlenmektedir. Tüm bu durumlar, bireyin bilişsel süreçlerinin yansımasıdır (Beck & Gary, 2021, s. 65-68).

2. Çağdaş Resim Sanatına Anksiyetenin Yansımaları: Sanatçılar ve Görsel İfade Biçimleri

Kişisel ve toplumsal düzeyde deneyimlenen psikolojik ve sosyolojik – sosyokültürel olay, anksiyete olgusunun, resimsel bir ifade biçimi olarak önemli olduğu düşünülmektedir. Toplumsal olayların, özellikle çeşitli dönemlerdeki savaşların etkisi, Sanayi Devrimi ile birlikte yaşanan teknolojik dönüşüm ve insanın kendi varoluşundan yabancılaşma durumu, çağdaş resim sanatında anksiyetenin görsel bir temsiline dönüşmesinde önemli belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır. İnsan psikolojisi üzerindeki toplumsal ve bireysel etkiler, resim sanatında güçlü bir şekilde temsil edilmektedir. Anksiyetenin soyut ve sembolik temsilleri, sanatçılar tarafından duygusal bir derinlik ve anlam katmanı yaratmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu ifade biçimi, izleyicinin

görsel algısına hitap etmenin ötesine geçerek, sanatsal yapıtlar vasıtasıyla bireylerin iç dünyalarındaki karmaşık duygusal ve düşünsel derinliklerine nüfuz etmesini sağlamaktadır. Bu etkileşim, izleyicinin hem yapıtı hem de kendi varoluşunu yeniden düşünmesine ve daha önce farkında olmadığı duygusal katmanları keşfetmesine öncülük etmektedir.

Kapsamlı ve hızlı değişimler, bireyin öz kimliklerini ve çevrelerini anlamlandırma süreçlerinde birtakım zorluklara yol açmaktadır. Bu hızlı değişimlere uyumlanmaya çalışan bireylerin, toplumsal olaylar karşısında geliştirdiği tepkileri doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, bireyin içsel bir sorgulama sürecine girdiği ve varoluşsal endişelere odaklanarak anlam arayışının daha belirgin hale geldiği gözlemlenmektedir. Zamanımızın toplumsal değişimleri, bireysel varoluşsal yalnızlığını ve çevreye karşı oluşan yabancılaşma duygusunu derinleştirmektedir. Bu yabancılaşma olgusu, kaygılı bireylerin ve giderek artan bir kaygı toplumunun temelini oluşturmaktadır. Değişen sosyo-kültürel dinamikler ve bireyin içsel çatışmaları anksiyeteyi deneyimlemesine neden olmaktadır. Teknolojinin hızla ilerlemesi ile ekonomik, toplumsal ve siyasal dinamiklerin sürekli değişim içinde olması, günümüz bireyinin yaşamını doğrudan etkilemektedir. Bu kapsamlı dönüşümler, bireyin hem kendi özünü hem de çevresini anlamlandırmasını güçleştirmektedir. Aynı zamanda, bireylerin toplumsal olaylara verdikleri tepkiler, bu hızlı değişim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, birey kendisini izole hissetmekte ve hem varoluşsal kaygılarına hem de bireysel sorgulamalarına odaklanmaktadır. Güncel toplumsal dönüşümler, bireyin kendisine ve çevresine karşı hissettiği yabancılaşma duygusunu artırmakta; bu durum hem bireysel hem de toplumsal kaygı oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bireyler, değişen koşullar ve içsel karmaşıklıklar karşısında kaygı deneyimlemekte ve sanatçılar, bu duyguları hem bireysel hem de toplumsal bağlamda ifade etme gerekliliği hissetmektedir. Sanatçılar, tanımlaması güç içsel durumları ve duyguları yapıtlar aracılığıyla dışa vurarak anlamlandırmaya çalışmakta ve böylece sanat, güçlü bir ifade aracı olarak önem kazanmaktadır.

20. yüzyıl, endüstri ve sanayi alanlarındaki hızlı gelişmelerin yanı sıra bilim ve sanatın yeni kavramlar kazandığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Fransız Devrimi sonrası tek uluslu toplum anlayışına geçiş, sanayileşme, Sanayi Devrimi ile kentleşme ve oluşan yeni yaşam biçimleri, toplumun benimsemiş olduğu kural bütünü derinden etkilemiştir. I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında teknoloji ve bilim alanındaki ilerlemeler de insanlık tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler, kültürel normları, ahlaki değerleri ve bireyin kendisine dair algılarını dönüştürerek toplum üzerinde kaçınılmaz etkiler yaratmıştır. Bu süreç, sanat alanını da derinden etkilemiş ve sanatın döneme verdiği yanıtlar, yapıtların incelenmesi yoluyla anlaşılabilir (Yazıcı, 2021, s. 87).

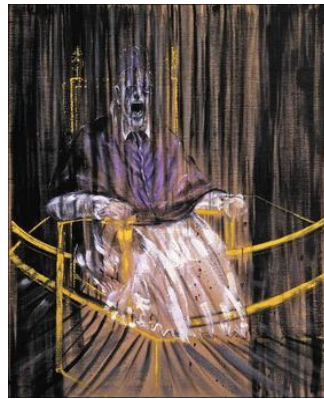
21. yüzyıldaki bu geniş kapsamlı dönüşümler, toplumsal düzenin farklılaşması ve alışlagelen yaşam biçimlerinin bozulması, bireylerin psikolojik altyapısında kaygılı yaşam deneyimlerini tetiklemiş ve sanat yapıtlarına yansımıştır. Endüstri Devrimi, resim sanatında tematik, anlatım ve teknik boyutlarda önemli değişimlere yol açmıştır. Sanayileşmenin getirdiği hız, üretim artışı, sosyal eşitsizlikler ve kent yaşamının getirdiği stres faktörleri, insan-doğa ilişkilerini dönüştürmüş; kapitalizmin yükselişi ve hızla değişen yaşam standartları, sosyolojik ve psikolojik baskıları artırmıştır. Bu bağlamda, tarihsel süreç boyunca süregelen anksiyete olgusu, çağdaş sanat anlayışı içinde belirgin bir tema hâline gelmiştir (Tunçel, 2022, s. 700).

Sanat ve psikoloji disiplinleri bütüncül bir perspektiften ele alındığında, anksiyete olgusuna ilişkin çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Sanatçı, içsel dünyasındaki kaygısal sezgileri ve ruhsal durumları çalışmalarında içselleştirerek ifade etmektedir. Bu süreç aracılığıyla, kendi psikolojik deneyimlerini izleyiciye aktararak, onları bu duygusal ve zihinsel deneyime katılmaya davet etmektedir. Duygusal durumların resimsel anlatımı için kendi deneyimlerinden beslenen sanatçı, izleyicinin benzer bir perspektifle olayları deneyimlemesini amaçlamaktadır. Anksiyete, yalnızca psikolojik bir olgu olarak değil; aynı zamanda sanatçının kaygısal dünyasını, benlik kırılmalarını estetik bir biçimde dışa vurmasına olanak sağlayan bir temsiliyet alanı olarak da değerlendirilmektedir. Anksiyete, ruhsal sarsıntıları beraberinde sorgulamayı getirir ve hayatın farklı alanlarında yapılan bu sorgulamalar, sanatı besleyen önemli bir kaynak oluşturur. Sorgulama süreci, yeni yaratımlar üretme, kendini ifade etme ve estetik bir dil geliştirme dürtüsünü tetikler. Tarihsel olarak, sanatçıların ruhsal bunalımları, içsel huzursuzlukları ve kaygıları yapıtlarına yansımış; bu kaygısal dürtüler, iç dünyasında sıkışmış benliklerini dışa aktarabilme aracı olarak resimsel biçim kazanmıştır.

Toplumsal bunalımların yoğun olarak yaşandığı dönemlerde, sanatçılar sanatsal üretim kapasitelerini ortaya koyma amacıyla içsel bir huzur arayışına yönelmiş ve yaratıcı süreçlerinde, gerçeküstücü bir çaba ile kendilerini ifade etme girişiminde bulunmuşlardır (Kozlu, 2009, s. 5). Sanatçının deneyimlediği yabancılaşma, kaygı duygusunun estetik bir form kazanmasını, kimlik inşası sürecinde nasıl şekillendiğini ve yaratıcı üretim üzerindeki etkilerini anlamada kritik bir öneme sahiptir. Anksiyete olgusunun resimsel düzlemde ortaya çıkışını incelemek ve bunun çağdaş resim sanatına etkilerini değerlendirmek amacıyla, sanatçının bu duyguyu ele alış biçimi üzerinde odaklanmak gereklidir. Bu bağlamda, sanatçının kaygı deneyimine ilişkin perspektifi ve bu deneyimi estetik bir yapıya dönüştürme süreci, araştırmanın temel kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

Günümüzde anksiyete olgusu, tarihsel dönemlerde olduğu gibi çağdaş resim sanatında da merkezi bir konum taşımaktadır. Özellikle pandemi koşulları ve teknolojik ilerlemelerin tetiklediği toplumsal yabancılaşma, bireylerin içsel dünyasında belirsizlik ve kaygı duygularını derinleştirmiştir. Bu psikolojik durumlar, sanatçılar için resimsel anlatımın temel motivasyon kaynaklarından biri hâline gelmiş ve anksiyete, çağdaş resim pratiğinde belirgin bir tematik unsur olarak kendini göstermiştir. Dolayısıyla, anksiyetenin çağdaş resim sanatındaki bu belirgin rolü, sanatın yalnızca estetik bir ifade aracı olmadığını; aynı zamanda toplumsal ve psikolojik gerçeklikleri derinlemesine yorumlayan bir iletişim ve düşünsel araç olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1. Francis Bacon (1909-1992)

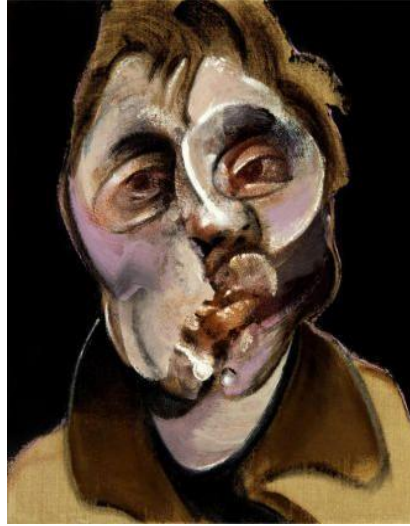

Görsel 1. Francis Bacon, "Velázquez'in Papa X. Innocentius'un Portresi'nden Eskiz", 1953, tuval üzerine yağlı boya, 153 x 118 cm, ABD (URL-1).

Görsel 2. Diego Velázquez, “Papa X. Innocent Portresi”, 1650, tuval üzerine yağlı boya, 141 x 119 cm, Roma-İtalya (URL-2).

Sanatçı Francis Bacon’ın doğumu, Avrupa ve dünyayı etkisi altına alan savaşların yaşandığı tarihsel bir sürece denk gelmektedir. Bu tarihi bağlam, sanatçının estetik anlayışının ve sanatsal kişiliğinin oluşmasında belirleyici bir etken olmuş, aynı zamanda Ekspresyonizm akımına olan katkılarının anlaşılması açısından önemli bir zemin oluşturmuştur. Francis Bacon’un yaşamı, onu derinden etkileyen çeşitli faktörlerin etkisi altında şekillenmiştir. Bunlardan ilki, kendisi ve ailesi arasında geçen özel bir durumun ailesi tarafından fark edilmesi sonucunda, babası tarafından evden uzaklaştırılmasıdır. Bu durum, sanatçının erken yaşlarda bağımsız bir yaşam sürmesine ve yalnızlığa maruz kalmasına neden olmuştur. Bir diğer önemli faktör ise kronik astım hastalığıdır. Bu sağlık sorunu, sanatçının eğitim hayatını engellemiş ve toplumsal etkileşimlerini sınırlayarak izole yaşam sürmesine yol açmıştır. Sanatçının evden ayrıldığı süreçte Pablo Picasso ve gerçeküstü sanatçılar başta olmak üzere çeşitli sanat akımlarının temsilcilerinden etkilenmesi, sanatsal kimliğinin şekillenmesinde belirleyici bir etki oluşturmuştur. II. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte cepheye katılma arzusu rağmen, sanatçı, kronik astım rahatsızlığı sebebiyle askeri hizmetten muaf tutulmuştur. Bu durumun, sanatçının bireysel anlamda eksiklik ve yetersizlik duygusunu daha da derinden hissetmesine neden olmuştur. Francis Bacon’ın sanatı, savaşın etkileriyle birlikte kendi özgün çizgisini bulmuştur (Kolektif, 2018, s. 330).

Sanatçı Francis Bacon’ın sanatı savaşın yıkıcı etkileri ile kişisel travmaların birleşiminden doğan karanlık ve rahatsız edici bir atmosferi yansıtmaktadır. Bu atmosfer, sanatçının içsel dünyasının yanı sıra dönemsel koşulların da yapıtlarına nasıl yansıdığını göstermektedir. Bacon’ın çalışmalarındaki figürleri, yoğun acıyı görünür kılacak biçimde deformasyona uğratılmış, sıkışmış, yalıtılmış ve sert çizgilerle betimlenmiştir. Böylelikle sanatçı Bacon’ın yapıtları, yalnızca bireysel bir ifade değil, aynı zamanda dönemin psikolojisinin sanatsal bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Francis Bacon’ın 1953 tarihinde yaptığı “Velázquez’in Papa X. Innocentius’un Portresi’nden Eskiz” adlı yapıtında, Diego Velázquez’in 1650 tarihli ünlü “Papa X. Innocent Portresi”’ne doğrudan gönderme yapıldığı düşünülmektedir. Sanatçı, Velázquez’in orijinal portresinde yansıttığı papa figürünün görkemli ve güçlü otoritesini, dramatik ve çarpıcı bir biçimde yeniden yorumlamış ve kendi sanatsal ifade biçimine dönüştürmüştür. Tarihsel gücün ve kutsal otoritenin simgesi olmaktan çıkarak, içsel gerilimin karmaşasını ve kaygı deneyimini ifadeselliğine yansıtmıştır. Figürün çığlık atma eylemi ve deforme edilmiş yüz formunu, çaresiz halini izleyiciye aktarmaktadır. Bacon’un fırça darbelerinin şiddetli, parçalı ve bulanık etkisi, figürdeki bedensel bütünlüğü bozarak, kaygının yarattığı parçalanmış benlik algısını görsel düzeyde somutlaştırmaktadır. Resmin arka planında yer alan koyu tonlar ve karanlığı kesen etkilerle ön plana çıkan dikey çizgiler, figürün adeta bir kafesin içinde hapsolmuş şekilde konumlandırılmıştır. Papa’nın oturduğu taht, gücün ve iktidarın simgesi olması gerekirken, Bacon’un yorumunda varoluşsal yalnızlığın ve çaresizliğin sahnesine dönüştüğü görülmektedir. Burada figür hem tarihsel hem de dinsel otoritenin sembolü iken, aynı zamanda kaygı ve anksiyetenin kuşatıcı ağına sıkışmış bir insan olarak ele alınmıştır.

Görsel 3. Francis Bacon, “Otoportre”, 1969, tuval üzerine yağlı boya, 35,5x 30,5 cm, Londra-İngiltere (URL-3).

Francis Bacon 1969 tarihinde yaptığı “Otoportre” adlı yapıtında, öncelikli olarak görsel ve estetik öğeler yerine yüzünü ve anatomisini deforme ederek, kendi duygu ve düşüncelerini ön plana çıkarmıştır. Bu yapıtta en çok dikkat çeken ve izleyiciyi de etkileyen, hatta sorgulayan önemli bir öğe ise, kendisini, bir bakıma maskenin altında hapsedilmiş izlenimi vermiş olmasıdır. Bu izlenimin oluşmasında otoportredeki deformasyonun yanı sıra sanatçı Bacon’ın kullandığı yapıtın en belirgin görsel unsurlarından biri, otoportresinin bakışlarıdır. Göz yuvalarının kızışmış hali ile figür, bedensel olarak çaresiz bir pozisyonda bulunmasına karşın, izleyici ile doğrudan göz teması kurmaktan imtina ederek bilinçli bir mesafe yaratmaktadır. Kompozisyonun arka planındaki koyu renk tonlarında ele alınması, yüzünde kontrast bir etki yaratan açık-koyu beyaz değerleriyle birlikte otoportrenin kompozisyon içindeki belirginliğini artırarak onu, görsel odakta konumlandırmaktadır. Sanatçı Bacon’ın yoğun boya dokusu kullanımı, içsel huzursuzluğun resimsel bir karşılığı olarak işlev görmekte ve kendisinin travmatik yaşam deneyimlerinin sanrısız izdüşümlerini yansıtan plastik bir unsur niteliği taşımaktadır. Bacon, dışavurumcu bir anlayışla doğrudan resimsel dili aracılığıyla, bir bakıma kendi iç dünyasına doğrudan bir erişim olanağı yaratmıştır. Kompozisyonda yer alan otoportrenin, kenarlarından basınç altında bırakılarak sıkıştırılması ve yüz hatlarının deformasyonu, kendindeki anksiyete olgusunun otoportreye yansımaları, izleyicide belirgin bir rahatsızlık duygusu uyandırmaktadır. Söz konusu yapıttaki tüm plastik öğeler, bir bakıma dar bir mekâna hapsedilmiş otoportrenin yarattığı klostrifik etki aracılığıyla anksiyete olgusunu tetiklemekte ve böylece izleyici ile arasında güçlü bir ilişkisel bağ kurmasına ve izleyici de bir bakıma sorgulamasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Sanatçı Francis Bacon’ın yapıtında görülen deformasyon ve çılgın figürleri, bu çalışmada da vurgulandığı gibi sanatçının bireysel travmalarıyla birlikte savaş sonrası dönemin yarattığı varoluşsal kaygıyı görünür kılmaktadır. Pinnington (2025), Bacon’ın parçalanmış beden imgelerini insanın kırılabilirliğini ve çağın karanlık atmosferini yansıtan semboller olarak değerlendirmektedir. Schjeldahl (2009, s. 80-82) ise, özellikle *Papa Innocent X* portresi yorumlarını, otorite ve baba figürü üzerinden anksiyete ve iktidar eleştirisinin güçlü bir yansıması olarak görmektedir. Buna karşılık Ishizu ve Zeki (2013 “A Visual Shock” bölümü), Bacon’ın ele aldığı figürlerdeki deformasyonlarını nörolojik bir perspektifle açıklayarak, yapıtlardaki görsel çarpıtmaları olası algısal bozukluklarla

ilişkilendirmiştir. Bu yaklaşım Bacon'ın "duyguları doğrudan resme aktarma" amacından farklı bir bakış açısı olsa da onun sanatındaki çok katmanlı anksiyete olgusunu anlamaya katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla literatürdeki farklı okumalar, Bacon'ın yapıtlarında bireysel deneyim, tarihsel bağlam ve psikolojik yorumların birlikte düşünüldüğünü ortaya koymaktadır.

2.2. Jenny Saville (1970-...)

Sanatçı Jenny Saville, 1970 yılında İngiltere'nin Cambridge kentinde dünyaya gelmiştir. Çağdaş sanatın genç kuşak temsilcileri arasında önde gelen isimlerden biri olan Saville, özgün resim dili aracılığıyla modern beden kavramını çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur. Tüketim toplumunun bireyler üzerindeki baskınlığını ve ötekileştirilen kimlikleri beden imgesi üzerinden açık biçimde görünür kılan sanatçılar arasında yer almaktadır (Chatzoudas Ç. M., 2021, s. 60).

Sanatçı Saville, yapıtlarını oluştururken farklı fikir ve düşüncelerden, tıbbi literatürden, dergilerden, filmlerden ve gündelik yaşamın çeşitli unsurlarından beslenerek bunları sanatsal bir ifade biçimine dönüştürmektedir. Yaşamın kendisini acı çeken bedenler üzerinden ilişkilendirme amacını gözeterek, bu temayı yapıtlarının ana içeriği olarak benimsemiştir. Cerrahi operasyon süreçlerini gözlemlemiş ve incelemiş; ayrıca tıp literatüründeki görsel taramalar aracılığıyla konuya ilişkin çeşitli araştırmalar gerçekleştirmiştir. Sanatçı Saville, yerleşik figür anlayışını sorgulayarak; yaralı bedenleri, hastalıklı figürleri, kilolu vücutları ve cerrahi müdahale sahnelerini kendi resim dili çerçevesinde yeniden yorumlamıştır. Çağdaş yaşamın bir sonucu olarak yaygınlaşan cerrahi müdahaleler, komaya girmiş ya da bilinçsiz durumdaki figürleri içeren resimsel kurguda; duyguların ve düşüncelerin eşzamanlı biçimde bir travma alanına dönüşmesine aracılık ettiği değerlendirilmektedir (Renkçi, 2014, s. 141). Sanatçının pek çok yapıtında belirsizlik, kaygı ve gerilim duygusu yoğun biçimde hissedilmektedir. Sanatçının resimlerindeki kadın figürleri, 'öteki' ve 'ötekileştirilen' kavramlarının somut görsel temsilleri niteliğindedir. Yapaylaşmış ve acı çeken bedenleri, et ve ten bağlamında farklı bir perspektiften değerlendirmemizi amaçladığı ileri sürülmektedir (Chatzoudas, 2021, s. 61).

Sanatçı Jenny Saville'nin kadın temsilleri, toplumun güzellik ve kusursuzluk normlarını sorgulayıcı bir tavırla tersine çevirmektedir. Onun figürleri, katmanlı yağ dokularına sahip, idealize edilmemiş ve gündelik yaşamın sıradan bedenlerinden oluşmaktadır. Feminist sanat yaklaşımı çerçevesinde ürettiği bu çalışmalar, toplumsal normların şekillendirdiği ideal kadın bedeni anlayışına bir itiraz niteliği taşır. Çağdaş sanat bağlamında figür resmine yönelen ve figürün yeniden yorumlanmasını hedefleyen sanatçı, üretimleriyle günümüzün öne çıkan kadın sanatçıları arasında değerlendirilmektedir (Özel & İlden, 2022, s. 1298).

Sanatsal üretimleri, toplumsal ve cinsiyet temelli eleştiri bağlamında, erkek egemen bakışın çözülmesine ve sanat tarihinde kadın bedeninin nesneleştirilmesine karşı geliştirdiği eleştirel tutum nedeniyle dikkate değerdir. Sanatçı, kadın bedenini çoğu zaman hipergerçekçi betimlemeler ve güçlü mecazlarla sunarak, sanat tarihinde kadın formunu kuşatan klasik güzellik ideallerine, nesneleştirici yaklaşımlara ve görünmez kılma pratiklerine karşı çıkmaktadır. Kimlik, cinsiyet ve beden politikaları üzerine yoğunlaşan figüratif sanatçı, özellikle kadın bedenini ele alırken, geleneksel temsil biçimlerini kırarak onu alışılmışın dışında, kimi zaman rahatsız edici derecede çarpıcı bir biçimde yeniden yorumlamaktadır. Sanatçının yapıtlarında sıklıkla yara bere içinde betimlenmiş kadın figürleri görülmektedir. Bu bedenleri vurgulamasındaki asıl amacı, kadın bedeninin nasıl

görünmesi ve nasıl davranması gerektiğine ilişkin kültürel ve toplumsal normlara karşı koyan kadınların direncinin ve içsel gücünün bir göstergesi niteliğindedir (Cebeci & Gökova, 2024, s. 50-51). Jenny Saville, bedensel temsilin estetik idealinden uzaklaşarak, anksiyete olgusunu görünür kılmayı tercih etmiş; kadın bedenini meta konumundan çıkarması ve toplumsal beklentilere karşı sergilediği direniş, bu vurguyu güçlendiren temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Sanatçı Saville'nin yapıtlarındaki, kadın bedeninin abartılı ve grotesk temsilleri, toplumsal güzellik normlarına karşı bir eleştiri olarak okunmaktadır. Sanatçı Saville'nin bu temsilleriyle, kadın bedeninin kültürel olarak inşa edilmiş "iğrençlik" algısını sorguladığını ve bu yolla kadınların bedenleri üzerindeki toplumsal baskıları görünür kıldığını savunmaktadır. Bununla birlikte, yapıtlarında görülen bedensel deformasyonlar ve "iğrençlik" temaları, sadece toplumsal eleştirinin bir aracı değil, aynı zamanda bireysel bir deneyimin yansımasıdır (Meagher, 2003, s. 24-25). Saville, toplumsal normların dayattığı beden algılarına karşı bir eleştiri sunmakta ve kompozisyonlarındaki figürler aracılığıyla, bireysel bakış açısını ve toplumsal beklentilere karşı duruşunu ifade etmektedir (Armstrong, 2001, s. 28). Bu yaklaşım, Saville'in sanatının çok katmanlı yapısını ve toplumsal eleştiriyi bireysel deneyimle harmanlayışını göstermektedir. Saville'in yapıtlarını, feminist bir bakış açısıyla, kadın bedeninin toplumsal olarak inşa edilmiş algılarını sorgulamakta ve bireysel deneyimle bu algıları yeniden şekillendirmektedir. Yapılan bu çalışmada, anksiyete temelli gerilimler açısından analiz edilen yapıtlar, güncel kaynakçalarda da benzer şekilde, bireysel deneyimlerin ve toplumsal baskıların görselleştirilmesi olarak ele alınmıştır.

Görsel 4. Jenny Saville, "Pause", 120 x 84 cm, tuval üzerine yağlı boya, 2002-03 (URL-4).

Jenny Saville'nin "Pause" adlı yapıtında, kadın bedeninin, neredeyse kompozisyonun büyük çoğunluğunu kaplayarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bedene ait anatomik detaylar, abartılı ve dikkat çekici bir biçimde ele alınmıştır. Bu detaylandırma, sadece fiziksel formu vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda beden üzerinden bireyin psikolojik ve duygusal durumunu da ifade ettiği düşünülmektedir. Bu kompozisyonadaki figür, bir anlık duraklama ya da bekleyiş halinde betimlenmiştir. Saville, figürün duruşunu ve beden dilini kullanarak, izleyicide gerginlik, belirsizlik ve içsel kaygı gibi duyguları uyandırmaktadır. Bedenin savunmasız bölgelerinde yoğunlaşan kırmızı leke değerleri, kırılganlık ve acının beden üzerinden sahnelendiğini düşündürmektedir. Böylelikle Saville, figürün salt fiziksel varlığını değil, aynı zamanda ruhsal ve duygusal yüklerini de izleyiciye aktarmaktadır. Sanatçının cerrahi operasyon süreçleri üzerine gözlemleri ve tıp literatüründe yer alan görsel araştırmalar ışığında kendi resim dilini oluşturduğu,

yapıtlarında açıkça gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım, figürün yüzeyinde belirginleşen yoğun renk katmanları ile lekesele dağılımların oluşturduğu plastik gerilim üzerinden somutlaşmaktadır. Arka planın kontrast değerler oluşturması derinliği arttırmıştır. Özellikle yüz, eller ve karın bölgesinde yoğunlaşan bu görsel vurgular, bedeni salt biyolojik bir varlık olmaktan öteye taşıyarak, onu varoluşsal kırılganlığın ve anksiyete temelli içsel gerilimin görsel bir temsiline dönüştürdüğü düşünülmektedir. “Pause” adlı yapıt da, sanatçının kadın bedenine dair yerleşik algıları ters yüz eden yaklaşımının önemli bir örneğidir. Bu çalışmada sanatçı, bedeni estetik kaygılardan arındırarak, kusursuzluk beklentilerine meydan okuyan ham ve gerçekçi bir temsil sunar. Böylece Saville, kadın bedenini idealize edilmiş bir formdan çıkarıp, algısal sınırları zorlayan ve izleyiciyi bedenselliğin çok katmanlı gerçekliğiyle yüzleştiren bir düzleme taşır.

Görsel 5. Jenny Saville, “Figür 11.23”, 152,5 x 152,5 cm, tuval üzerine yağlı boya, 1997 (URL-5).

Sanatçı Saville, yalnızca bedensel temsilde değil, portrede de ifadeselliğin özünü önemseyerek, duyguları bir bakıma bireyin göz odaklarına dışavurumcu bir anlayışla ele alır ve bu yolla dışavurumunu gerçekleştirir. 1997 tarihli “Figür 11.23” adlı yapıtın kompozisyona hâkim olan kırmızı ton, sanatçının yararlandığı cerrahi operasyon görsellerinden kaynaklı kan imgesinden esinlenmiş olabileceği gibi; aynı zamanda çarpıcılığı artırmak ve duygusal yoğunluğu pekiştirmek amacıyla da tercih edilmiş olabilir. Burada, izleyici ile portre arasında bir bakıma izleyiciyi sorgulayan ve sorgulatan doğrudan bir bakış hattı kurulduğu gözlemlenmektedir. Portrenin göz temasından kaçınıyor gibi görünmesi, izleyiciyi daha derin bir şekilde içine çekerken, aynı zamanda arada bilinçli bir mesafe oluşturmaktadır. Bu durum, portrenin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bir izolasyon içinde olduğu izlenimini yaratarak, modern toplumun hızla dönüşen ve yabancılaştırıcı doğasına göndermede bulunur. Kompozisyonadaki kadının yüzünde, eşzamanlı olarak birden fazla duygunun izleri gözlemlenmektedir. Bu çok katmanlı duygusal atmosfer, Jenny Saville’nin yapıtına derinlik kazandırırken, yüzündeki ifadelerin karmaşıklığı ve detay zenginliği ile pekişir. Kırmızıya bürünmüş göz yuvalarındaki endişe ifadesi, tedirginlikle birleşerek izleyicide belirsizlik ve kaygı duygularını tetiklemektedir. Mekânın belirsizliği, bu kaygıyı pekiştirerek yaklaşan bir tehlike algısını yoğunlaştırmakta ve anksiyete düzeyini artırmaktadır. Saville’nin bu kompozisyonundaki portrenin yapaylaşmış ve bütünüyle ifadesiz görünümü, içinde yaşadığımız çağda bireyin duyarsızlaşma sürecini ve tüketim nesnesine indirgenişini yansıtır olabilir. Sanatçı Saville, bir bakıma çağımızda giderek tek tipleşen standart insan modeline atıfta bulunmuştur. Dolayısıyla, bu yapıttaki belirsizlik ve yapaylık unsurları, izleyicide anksiyetik bir atmosfer yaratarak çağdaş toplumun çok katmanlı gerçeklikleriyle yüzleşmeye davet etmektedir. Çağdaş yaşamın hızla değişen dinamikleri, bireyin duygusal izolasyonu ve tüketim kültürünün etkisiyle birleşerek, Saville’nin bu yapıtı çağımızın

anksiyete yüklü atmosferine izleyiciyi daldıran ve düşündürmeye devam eden bir duruma dönüştürmektedir.

2.3. Neş'e ERDOK (1940-...)

Sanatçı Neş'e Erdok, çağdaş Türk resim sanatında toplumsal gerçekçilik anlayışının öncü temsilcilerinden biri olarak sanat tarihi literatüründe önemli bir konuma sahiptir. Uzun süreli sanatsal üretimi ve özgün üslubuyla tanınan Erdok, yapıtlarında bireysel dışavurum biçimlerini ve kimlik temelli sorunları derinlemesine irdemiştir. Sanatçı Erdok'un kompozisyonlarında kadın figürü çoğunlukla merkezî konumda yer almakta, figürlerin yüz ifadeleri ve bedensel duruşları plastik doygunluk içinde vurgulanarak yüceltilmektedir. Sanatçının yapıtlarında soyutlamaya yönelen bir üslup eğilimi dikkat çekerken, renk paletinde solgun ve yumuşak tonların belirgin bir hâkimiyeti görülmektedir. Erdok'un kompozisyonlarında, figürler aynı mekânsal düzlem içinde konumlanmalarına karşın, her biri ayrı bir kişilik, duygusal durum ve düşünce evreni sergilemektedir. Bu yaklaşım, izleyicide kalabalık içinde yalnızlık duygusunu tetikleyebilir; ayrıca, sanatçının yapıtlarındaki çeşitlilik ve tematik zenginlik, modern yaşamın çok katmanlı karmaşıklığını yansıtmaktadır (Chatzoudas & Günaydın, 2020, s. 389).

Sanatçı Erdok, kompozisyonlarında kişisel yaşam deneyimlerini ve dış dünyaya ilişkin gözlemlerini, adeta yarı saydam bir perdenin gerisinden izleyiciye aktarıyormuş izlenimi uyandıracak biçimde betimlemektedir. Yapıtlarının her biri, izleyiciyi düşünsel sorgulamaya yönlendirirken; zihinsel gerçeklik olgusu, Erdok'un sanatsal üretiminde öncelikli ifade alanı olarak öne çıkmaktadır. Sanatçının yapıtlarında metaforik öğelere yoğun biçimde yer verilirken, kompozisyon içindeki nesneler çoğul anlam katmanlarına olanak tanıyacak şekilde betimlenmektedir. Mekânsal kurgudaki gerilim unsurları, izleyiciyi rahatsız edici bir atmosferle yüzleştirir; ayrıca resim yüzeyinde yer alan mat boşluklar, sanatçının mekân inşasına dair duyduğu kaygı ve huzursuzluğu görsel olarak somutlaştırmaktadır (Uysal, 2023, s. 739).

Görsel 6. Neş'e Erdok, “Bir Vapur Masalı”, tuval üzerine yağlı boya, 165 x 187 cm, 2006 (URL-6).

Neş'e Erdok'un, 2006 tarihli “Bir Vapur Masalı” adlı yapıtı, figüratif anlatım tarzını sürdürürken, bireyin iç dünyasını, toplumsal gerçekliği ve gündelik hayatın psikolojik boyutlarını aynı düzlemde yansıtan serilerinden birisidir. Kompozisyonda, bir vapur sahnesi üzerinde kurgulanmış olarak izleyiciye verilen figürler, yalnızca bir ulaşım

aracında bulunan yolcular olarak değil; modern kent yaşamının kendisine ve çevresine olan yabancılaşmayı temsil eden metaforik varlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Figürlerin yüz ifadeleri, bedensel duruşları dikkat çekicidir. Arka planda yer alan dalgalı deniz betimlemesi, mekânsal atmosferi yoğunlaştırarak figürlerde hissedilen kaygı ve sıkışmışlık algısını güçlendirmektedir. Yolcuların çoğunda, içe kapanık, huzursuz ve birbiriyle iletişimsiz bir hâl göze çarpmaktadır. Vapur gibi toplumsal birlikteliği temsil eden bir mekânda dahi, bireylerin birbirine karşı mesafeli ve kopuk görünmesi, çağdaş insanın varoluşsal kaygılarını ve toplumsal yabancılaşmasını yansıtır. Aynı zamanda kompozisyonun bütününde figürlerin bir bekleyiş halinde olmaları, belirsizlik ve yönsüzlük hâlinin de destekleyici ifadesini güçlendirmektedir. Yapıttaki figürlerde gözlemlenen yalnızlık, iletişimsizlik ve içsel sıkışmışlık durumları, modern kent insanının toplumsal yabancılaşma ve varoluşsal kaygı bağlamında yaşadığı anksiyete deneyimlerinin, sanat aracılığıyla görsel bir dile dönüştürülmüş ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Görsel 7. Neş'e Erdok, "Dibe Batmak", tuval üzerine yağlı boya, 150 x 150 cm, 1996, Özel Koleksiyon (URL-7).

Neş'e Erdok'un, 1996 tarihli "Dibe Batmak" adlı yapıtında, bir kadın figürünün yüzüstü konumunda suyun içinde yer aldığı gözlemlenmektedir. Kompozisyonundaki kadın bedeninin bir bölümü suyun içinde, diğer bölümü ise dışarıdadır. Bu durum, kadın figürünün yaşam ve ölüm arasındaki geçişsel bir noktada olduğunu hissettirmektedir. Suyun yüzeyinde kalan beden canlı bir görünümdeyken, kadın figürünün tek kolu suyun dışına çıkarak havada durmaktadır. Kadın figürünün durma biçimi, yaşam ve umudu temsil edebileceği gibi, aynı zamanda figürün yardım çağrısı içinde olduğuna dair bir anlam da taşıyabilir. Suyun alt kısmında yer alan beden, renk bakımından koyulaşmış ve cansız bir izlenim vermektedir. Yapıtta su, oldukça sakin ve durağan bir biçimde betimlenmiştir. Suyun içindeki bitkiler, kompozisyona hareketli bir dinamizm kazandırmaktadır. Bu durum, resmin genel durağan atmosferiyle tezat oluşturan bir etki yaratmaktadır. Kompozisyonundaki kadın figürünün su seviyesini kaplayan konumu, izleyicide huzursuzluk duygusu uyandırmaktadır. Gökyüzü, bulutlarla çevrelenmiş biçimde tasvir edilmiş olup, yapıta karamsar bir atmosfer kazandırmaktadır. Bu atmosfer, figürün deneyimlediği belirsizlik ve kaotik durumları yoğunlaştırırken, izleyiciye kaygı ve endişe duygularını deneyimleme imkânı sunmaktadır. Yapıtta öne çıkan unsurlardan biri, figürün nefes alamaz hâlde ve hareketsiz bir şekilde durmasıdır. Anksiyete durumunda da benzer fizyolojik ve davranışsal semptomlar ortaya çıkmaktadır. Anksiyeteye bağlı olarak, bedene yeterli oksijen ulaşmadığı düşüncesi ve buna bağlı olarak gelişen endişe gibi

belirtiler sıkça gözlemlenmektedir. Bu nedenle, figürün suyun altında nefes alamaz şekilde konumlanması, izleyicide benzer fizyolojik tepkileri çağrıştırabilir. Anksiyete yaşayan birey, nefes alma güçlüğü çekebilir ve ani olarak hareketsiz ve tepkisiz bir duruma geçebilir. Beynin “savaş ya da kaç” tepkisi, bedensel fizyolojik etkiler aracılığıyla gözlemlenebilmektedir. Yapıtta, figürün hareketsiz ve nefes alamaz hâli, izleyicide benzer fizyolojik ve psikolojik tepkileri uyandırmaktadır. Yapıt, izleyiciye insan psikolojisi ve duygusal deneyimler hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunarken, anksiyetenin hem fizyolojik hem de duygusal etkilerini sanatsal bir anlatımla görselleştirmektedir.

Sanatçı Neş'e Erdok'un yapıtlarında görülen deformasyon ve içe dönük figürler, bu çalışmada da vurgulandığı gibi sanatçının bireysel gözlemleriyle birlikte toplumsal yaşamın yarattığı kaygıları görünür kılmaktadır. Ataseven (2020, ss.269-270), Erdok'un figürlerini toplumsal gerçekçilik bağlamında değerlendirerek, özellikle el, yüz ve ayaklarda yoğunlaşan deformasyonları gündelik hayatın sıradan bireylerini yansıtan semboller olarak yorumlamaktadır. Ertan (2025) ise, sanatçının yapıtlarında sevinç ve kederin bir arada var olduğunu, figürlerin bakışlarında ve duruşlarında taşınan görünmez yüklerin, modern toplumun krizlerinden kaynaklanan derin bir ruh halini yansıttığını belirtmektedir. Buna karşılık Şener ve Göksu (2017, s.89), Erdok'un anne-çocuk temsillerine odaklanarak, bu figürlerde sevgi ve koruma duygularının yanı sıra aile içi bağların sürdürülmesi ve bireysel sorumlulukların duygusal etkileri bağlamında, çok katmanlı bir duygusal perspektifle ele almaktadır. Bu yaklaşım, Erdok'un sanatındaki çok katmanlı psikolojik ve toplumsal gerilimleri açığa çıkararak, yapıtlarında anksiyete olgusunun farklı yorumlarla desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle de sanatçı Erdok'un yapıtlarında bireysel deneyimle birlikte toplumsal bağlam ve psikolojik yorumların birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

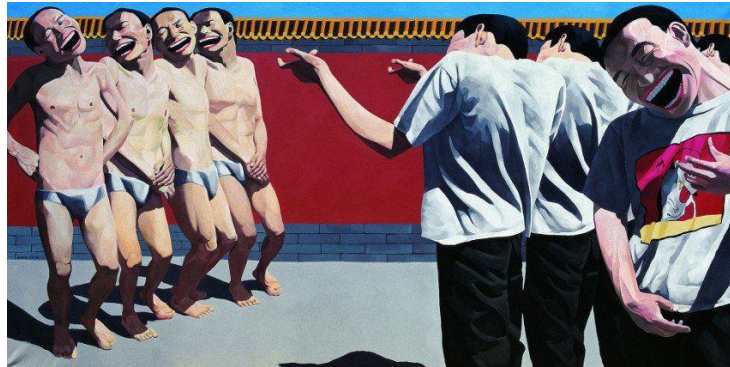
2.4. Yue Minjun (1962-...)

Çin kökenli sanatçı Yue Minjun, çağdaş resim sanatında özellikle sürekli yapay bir şekilde gülümseyen ve kahkaha hâlindeki figürleriyle ve kompozisyonlarında sadece kendisinden hareketle tek tipleşmeye de gönderme yaptığı figürleriyle, tanınmaktadır. Nietzsche ve Kierkegaard'ın mizah anlayışını acı temasıyla ilişkilendiren Minjun, mizahi üslubunda konularını yaşamın derinliklerinden ve bireysel özelliklerden türetmektedir. Mizahi anlatım aracılığıyla maske ve gülümseme kavramlarını sanatsal bağlamda ele alırken, aynı zamanda dramatik öğeler ve metaforik anlatımları da irdelemektedir (Batur & Başdoğan, 2022, s. 46).

Çağdaş Çin sanatının gelişim sürecine bakıldığında, “Cynical Realizm” olarak adlandırılan sanat akımının 1990'ların başında ortaya çıktığı görülmektedir. “Cynical” terimi Türkçeye çevrildiğinde, “alaycı, eğlence amaçlı küçümseyen” gibi anlamlarla ifade edilmektedir (Cançat, 2015, s. 67). Günümüzde, sanayileşme ve modernleşme süreçleri ile Çin toplumunun sosyolojik yapısı, esprili ve post-ironik bir bakış açısıyla incelenmektedir. Sanatçıların odak noktası, 1911 Çin Devrimi'nin toplumsal etkilerini derinlemesine incelemek olmuştur. Zaman içerisinde, sanatçılar bireysel ifade yollarını keşfetmeye yönelmişlerdir. Sanatçı Yue Minjun ve çağdaşları, post-ironik ve realist yaklaşımlar çerçevesinde yapıtlarında belirli bir olay örgüsü kurmuşlardır. Yue Minjun, tek tipleşen çağdaş dünyanın sanal ve tüketim odaklı yapısını, alaycı bir üslupla ve eleştirel bir bakış açısıyla ele almaktadır (Özgen Topcuoğlu, 2018, s. 257). Sanatçı Minjun'un yapıtları çoğunlukla otobiyografik nitelik taşır ve genel olarak Çin toplumunun neden olduğu anksiyete ile yabancılaşma duygularını ironik bağlamda sanatsal ifade biçimine dönüştürür ve ön plana çıkarır. Tüm çalışmalarında figür olarak yalnızca kendi imgesini

kullanarak, çağdaş bireyin yalnızlık ve yabancılaşma duygularını kapalı gözler ve yapay bir gülümseme aracılığıyla görselleştirmektedir. Yapıtlarındaki figürün gülüşü, başlangıçta neşeli bir izlenim verse de yakından ve dikkatle incelendiğinde endişe ve gerginlik duygularını ortaya koymaktadır. Bu gülümsemeler, çağdaş yaşamın getirdiği stres ve belirsizlikler karşısında hissedilen çaresizlik ve umutsuzluğu temsil ediyor olabilir (Özeskici, 2021b, s. 1468).

Sanatçı Yue Minjun'un yapıtlarında tekrar eden kahkahalı yüzler, bu çalışmada da vurgulandığı gibi bireysel kaygılarla birlikte ironik bir bakış açısıyla modern Çin toplumunun tarihsel travmalarını görünür kılmaktadır. Liu ve Simatrang (2024, s.7), sanatçının "foolish laughter" olarak adlandırdığı figürleri toplumsal yüzeysellik, sıradanlık ve bastırılmış anksiyetenin sembolleri olarak değerlendirmektedir. (Dai, 2018, ss. 3-4) ise, Minjun'un kahkaha maskelerini Kültür Devrimi ve Tiananmen sonrası travmatik hafıza bağlamında ele almakta ve bu tekrarların, toplumsal bellek ve bastırılmış politik korkuların görsel yansıması olduğunu ileri sürmektedir. Buna karşılık Moldan (2022), sanatçının son dönem çalışmalarında kahkahanın yanı sıra çiçek motifleri gibi sembolleri öne çıkararak, bireyin kimlik arayışı ve toplumsal çatışmalarla ilişkili örtük anksiyeteleri vurguladığını belirtmektedir. Bu yaklaşım, kahkahanın yalnızca ironik bir yaklaşımın dışında, aynı zamanda çok katmanlı psikolojik ve kültürel gerilimleri de barındırdığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla literatürdeki farklı okumalar, Yue Minjun'un yapıtlarında bireysel deneyim, toplumsal bellek ve sembolik anlatımların bir arada düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Görsel 8. Yue Minjun, "İdam", 150 x 300 cm, tuval üzerine yağlı boya, 1995 (URL-8).

Yue Minjun'un 1995 tarihli "İdam" adlı yapıtı, sanatçının önemli politik ve psikolojik göndermeler içeren yapıtlarından birisidir. Kompozisyonda, duvarın önünde yanyana dizilmiş dört figür yalnızca iç çamaşırlarıyla ayakta durmaktadır; bu durum, bireylerin savunmasızlığını göstermektedir. İnfazı simgeleyen, ellerinde silah tutuyormuş gibi poz veren ve asker oldukları düşünülen figürler, karşılarındaki gülmekte olan kurbanlara nişan almakta, bu durum dramatik bir gerilim ve rahatsızlık hissi yaratmaktadır. Arka plandaki duvara dikkatle bakıldığında, olayın Tiananmen Meydanı bağlamında gerçekleştiği gözlemlenmektedir; taraflar belirgin olmasına rağmen figürlerin rahat ve aldırılmaz tavırları, ironik bir biçimde, gerçek endişe ve kaygı duygusunu maskeleymektedir. 1989 Tiananmen Meydanı olayları, sanatçı üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Bu resim, sanat tarihinin önemli yapıtlarından biri olan Francisco Goya'nın "3 Mayıs 1808: Asilerin Kurşuna Dizilişi" adlı yapıtlarından hareketle, post prodüksiyon bağlamında yaptığı yapıtlardan birisidir. Kompozisyondaki figürler, Goya'nın masum insanların kıyımını betimlediği dizilimleri andırsa da, Minjun'un figürlerinde gözlenen

alaycı duruşlar ve yüzlerdeki gülücükler, trajik içeriğe karşı dramatik ve ironik bir kontrast oluşturmaktadır (Cançat, 2015, s. 70). Bu sahne, izleyicide hem politik hem de bireysel düzeyde bir anksiyete algısı yaratmaktadır.

Görsel 9. Yue Minjun, “Beyin Denizi”, 140 x 120 cm, tuval üzerine yağlı boya, 2008 (URL-9).

Minjun’un 2008’de yaptığı “Beyin Denizi” adlı otoportresi, kompozisyonun tamamına egemen bir biçimde konumlanarak izleyicinin görüş alanını tamamen doldurmaktadır. Otoportre, gözleri kapalı şekilde ele alınmış olup, yüz ifadesinde de aşırıya varan ve yapay olarak değerlendirebileceğimiz bir gülümseme dikkat çekmektedir. Otoportrenin teni, yüksek doygunlukta ve parlak pembe tonlarda betimlenirken, arka plan mat ve açık mavi tonla verilmiştir. Renkler arasında keskin bir karşıtlık yaratılmıştır. Ten rengine getirilen farklı yorum, natüralist olmayan bir etki yaratmaktadır. Bu yapıtın, çağdaş toplumun standartlaştırıcı ve bireyselliği yok edici yapısını eleştiren bir anlam barındırdığı söylenebilir. Mavi arka plan hem boşluk etkisi hem de semavi bir atmosfer yaratma potansiyeli taşımaktadır. Normalin ötesindeki dış sayısı, izleyici üzerinde rahatsız edici bir etki bırakmaktadır. Sanatçı Minjun, norm dışı unsurlara sahip bu otoportresiyle, dönüşüm geçirmiş ve insani kimliğini yitirmiş bir karakter tasvir etmektedir. Başın üst tarafında, havuz veya deniz çağrışımı yapan bir su alanı, beynin yerine konumlandırılmıştır. Küçük ölçekli figür, ana figürün aksine, huzursuz ve kaygılı bir ifade taşımaktadır. Coşkulu gülümseme izlenimi, aslında yapay ve yüzeysel bir duygulanımı yansıtmaktadır. Beynin suyla doldurulmuş bir alan olarak betimlenmesi, düşünsel ve bilinçsel derinliğe işaret etmektedir. Su metaforu, bilinçaltının karmaşık ve derin yapısını sembolize etmektedir. Söz konusu yapıt aynı zamanda, insan zihninin paradoksal ve çok katmanlı yapısına yönelik bir görsel yorum olarak da değerlendirilebilir. Kompozisyon, zıt kavramların bilinç ile bilinçaltı, rasyonel düşünce ile duygu, sevinç ile melankoli arasındaki çatışmayı simgelemektedir. Kompozisyonundaki plastik öğeler, aynı zamanda karşıt kavramların yarattığı psikolojik gerilimi de yansıtmaktadır. Yüzdeki gülümseme, çağdaş toplumun yapay mutluluk anlayışına ve tüketime dayalı yaşam biçimine karşı ironik bir duruş ve bakış sergilemektedir. Otoportre, günümüzün tüketim merkezli sahte mutluluk kültürünü sorgulayan bir sanatsal ifade biçimi olarak değerlendirilebilir. Sanatçı Minjun, genel olarak tüm çalışmalarında toplumsal baskı ve endişelere karşı gülme eylemini ironik bir bakışla, çağdaş yaşamın stres ve kaygılarına karşı ön plana çıkarmış, tüketim toplumuna ve tüketim nesnelere de da gönderme yaparak, gözleri kapalı, tek tipleştirilmiş figürler kullanmıştır.

Sonuç

Anksiyete olgusu, insan varoluşunun ayrılmaz bir parçası olarak, tarih boyunca toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlerle doğrudan etkileşim içinde olmuştur. 19. ve 20. yüzyıllarda yaşanan endüstrileşme, politik dönüşümler, savaşlar ve modernleşme süreçleri, bireyin yaşam biçimini olduğu kadar sanatın ifade alanlarını da dönüştürmüştür. Bu süreçte, toplumsal bunalımlar, savaş sonrası travmalar, hızlı kentleşme ve teknolojik ilerlemeler, sanatçıların hem bireysel hem de kolektif düzeyde kaygı temalarını yapıtlarına yansıtmalarına zemin hazırlamıştır. Fransız Devrimi sonrasında hâkimiyet kazanan tek uluslu toplum ideolojisine karşı gelişen yönelimler, Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği makineleşmenin artışı, kentleşmenin hız kazanması ve bireyin doğa ile geleneksel değerlerden uzaklaşması süreciyle birleşmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın ardından bilim ve teknolojiye ileri adımlar da toplumsal yaşamın temel dinamikleri üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Tarih boyunca yaşanan bu dönüşümler, bireyde öznel deneyimlerini dışavurumcu bir biçimde ifade etme arzusunu doğurmuştur.

Anksiyete durumu, nedeni tam olarak belirlenemeyen, içsel huzursuzluk ve gerginlik ile karakterize edilen bir duygu emosyonudur. Gelecekte oluşabileceği düşünülen olumsuz bir olayın, tedirgin bir hazır oluştaki bekleme halidir. Bu hal, tarih boyunca birçok insanın ve sanatçının başa çıkmaya çalıştığı temel ruhsal deneyimlerden biri olmuştur. Toplumsal koşulların değişimi ve yaşanan travmatik olaylar, anksiyeteyi tetikleyen önemli etkenler arasında yer alır. Sanatçılar için ise kaygı, sorgulama ve ifade arayışını besleyen yaratıcı bir dürtüye dönüşebilmektedir.

Sanat, yalnızca estetik bir nesne üretme süreci değil; aynı zamanda bireyin ruhsal durumunu, toplumsal deneyimlerini ve psikolojik gerilimlerini ifade etme biçimidir. Anksiyete, bu bağlamda hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yaşanan endişe, yabancılaşma ve belirsizlik duygularının görsel sanatlarda önemli bir tema olarak varlık göstermesini sağlamıştır. Sanatçılar, figüratif deformasyonlar, renk tercihleri, simgesel öğeler ve kompozisyon düzenleri aracılığıyla, içinde bulundukları huzursuzluk halini izleyiciye aktarmış, böylece sanat yapıtını yalnızca estetik bir deneyim değil, aynı zamanda psikolojik bir tanıklık aracı haline getirmişlerdir.

Farklı dönemlerde yaşanan toplumsal olayların sanatçılar üzerindeki etkilerinin, yapıtlarında işledikleri anksiyete olgusu bağlamında incelenmesi; duyguların sanatsal ifade biçimine dönüşüm süreçlerinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu bağlamda, günümüzde de anksiyete teması, çağdaş resim sanatının merkezinde yer almaya devam etmektedir. Pandemi süreci ve teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği yabancılaşma, izolasyon, toplumsal belirsizlik durumların, bireysel olduğu kadar kolektif düzeyde de kaygı atmosferini derinleştirmiştir. Anksiyetenin çağdaş resim sanatındaki belirgin varlığı, sanatın yalnızca estetik bir anlatım aracı olmadığını; aynı zamanda toplumsal ve psikolojik gerçekliklerle derin bir etkileşim kurduğunu göstermektedir. Bu durum, sanatçıların iç dünyalarını, toplumsal değişimleri ve psikolojik kırılmaları sanatsal bir ifade biçimi yeniden yorumlamalarına yol açmıştır. Bu çalışmada anksiyete olgusundan hareketle örnek olarak incelenen sanatçıların yapıtlarında görüldüğü gibi kompozisyonlardaki figürler ve portrelerin tedirgin bakışları, kasvetli renk paletleri, biçimsel deformasyonlar ve simgesel boşluklar, çağdaş sanatın bu evrensel kaygı temasını görselleştirme biçimleri arasında öne çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, anksiyete olgusunun sanatta yalnızca bireysel bir ifade aracı değil, aynı zamanda toplumsal bir bellek ve eleştirel bir söylem üreten bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, sanatçının psikolojik

deneyimleri ile toplumsal gerçeklik arasındaki etkileşim, çağdaş resim sanatının tematik ve biçimsel çeşitliliğini derinleştirmektedir. Çalışmanın önemi, çağdaş resim sanatında anksiyete olgusunun sanatsal üretim sürecinde üstlendiği rolün, bireysel gözlemler ve deneyimler aracılığıyla daha yakından kavranmasına ve bu doğrultuda alana kuramsal ve eleştirel katkılar sunmasına olanak tanınmasıdır. Çağdaş resim sanatının yalnızca estetik bir ifade biçimi değil, aynı zamanda psikolojik bir deneyim ve toplumsal bir bellek alanı olduğuna dair farkındalık, bu çalışmayı yönlendiren temel etkenlerden birisidir. Dolayısıyla bu çalışma hem kuramsal hem de sanatsal açıdan anksiyete olgusuna ilişkin bütüncül bir değerlendirme olarak değerlendirilebilir. Elde edilen bulgular, araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanmış olsa da ulusal ve uluslararası literatürle karşılaştırmalı analizler sınırlı kalmıştır. Güncel çalışmaların entegrasyonu, bulguların bağlamını güçlendirmekte ve önerilerin daha doğrudan bulgulara dayandırılmasını mümkün kılmaktadır. Bu yaklaşım, tartışma ve sonuç bölümünün hem kuramsal hem de uygulamalı perspektiflerde daha bütüncül, analitik ve eleştirel bir biçimde sunulmasını desteklemektedir.

Sonuç olarak, anksiyetenin çağdaş resim sanatındaki belirgin varlığı, sanatın salt estetik bir üretim sürecinin ötesinde; aynı zamanda bireyin, sanatçının içsel dünyası, toplumsal olaylar ve psikolojik gerçeklikler arasındaki karmaşık ilişkinin yansıması olduğunu göstermektedir. Bu durum, sanatın, birey ve toplum arasındaki duygusal köprü işlevini güçlendirirken, izleyiciyi de kendi içsel kaygılarıyla ve yaşadığı çağın ruhuyla yüzleşmeye davet eden bir alan yaratmaktadır. Anksiyete olgusu, günümüz çağdaş resim sanatında evrensel bir tema haline gelerek, sanatçıları ve izleyicileri yeni bir estetik evrene doğru sürüklemiştir. İncelenen araştırma konusu bağlamında plastik çözümlemeleri yapılan örnek yapıtlarda görüldüğü gibi, anksiyete olgusu çağdaş resim sanatını çok etkilemiş ve sanatsal ifade biçimlerinin bir parçası olmuştur. Sanatın yalnızca estetik bir ifade biçimi olmanın ötesinde, içinde bulunulan çağ ve dönemin etkileriyle de şekillenen bireyin, sanatçının içsel dünyası ile toplumsal ve psikolojik gerçeklikler arasındaki karmaşık ve çok katmanlı etkileşimi yansıttığını açıkça göstermektedir.

Kaynakça

- Armstrong, B. (2001). Jenny Saville: The 'Other' body: Feminist perspectives on flesh. (s. 28) Retrieved September 15, 2025, from https://www.academia.edu/12290365/Jenny_Saville_The_Other_Body_Feminist_Perspectives_on_Flesh [Erişim tarihi: 17.07.2025].
- Ataseven, S. Y. (2020). Toplumsal gerçekçi sanat anlayışı içinde Neşe Erdok'un resimlerinde figür olgusu. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(83), 265-280.
- Batur, M., & Başdoğan, A. (2022). Resim sanatında grotesk imgelerin kullanımı üzerine bir inceleme. *Sanat Dergisi*, 7(14), 38-50.
- Beck, A. T., & Emery, G. (2021). *Anksiyete bozuklukları ve fobiler*. V. Öztürk (Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Cançat, A. K. (2015). Güncel Çin sanat ortamı: "Cynical Realizm". *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (17), 65-75.
- Karagüven, M. H. (1999). Açık kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili bir çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 203-207.

- Kolektif. (2018). *Ressamlar: Yaşamları ve eserleri*. A. F. Yıldırım, (Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kozlu, D. (2009). Teknolojik gelişmelerin toplum ve sanata yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*, 2(3), 1-14.
- Kristeva, J. (1982). *Powers of horror: An essay on abjection* (L. S. Roudiez, Trans.). Columbia University Press. Retrieved from <https://www.thing.net/~rdom/ucsd/Zombies/Powers%20of%20Horror.pdf> [Erişim tarihi: 15.09.2025].
- Liu, Y., & Simatrang. (2024). The image rhetoric and narrative aesthetics of “Teasing ...”. *Manusya: Journal of Humanities*, 27(1). 1-7 Retrieved September 15, 2025, from https://brill.com/view/journals/mnya/27/1/article-p1_019.xml [Erişim tarihi: 17.09.2025].
- Manav, F. (2011, Haziran). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 201-209.
- Meagher, M. (2003). *Jenny Saville and a feminist aesthetics of disgust* (ss. 24-25). <https://faculty.winthrop.edu/stockk/WOmen%20in%20art/Meagher%20saville%20disgust.pdf> [Erişim tarihi: 12.09.2025].
- Moldan, T. (2022, April 6). Yue Minjun’s cynical realism incorporates new symbolism. *Ocula*. Retrieved September 15, 2025, from <https://ocula.com/magazine/spotlights/yue-minjun-returns-after-decade-long-hiatus/?utm> [Erişim tarihi: 11.09.2025].
- Özel, A. K., & İliden, S. (2022). 2000’lerden günümüze sanatta feminizm ve kadın çalışmaları. *Kastamonu International Academic Social Resources Journal*, 7(43), 1283-1292.
- Özeskici, E. (2021a). George Grosz ve Otto Dix’in resimlerinde anti-sempatik ve karşıt yaklaşımlar. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 7(14), 111-120.
- Özgen Topcuoğlu, Ü. İ. (2018). Nur Koçak ve Yue Minjun yapıtlarında toplumsal cinsiyet bağlamında erkek imgesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 251-263.
- Pinnington, M. (2025). Francis Bacon kimdir? *Tate*. <https://www.tate.org.uk/art/artists/francis-bacon-682/who-is-francis-bacon> [Erişim tarihi: 15.09.2025].
- Renkçi, T. (2014). Çağdaş bedenin sanatçısı: Jenny Saville. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 7(13), 137-147.
- Sartre, J. P. (2001). *Being and nothingness*. H. E. Barnes (Trans.). Routledge. (Original work published 1943). Retrieved from <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/being-and-nothingness.pdf> [Erişim tarihi: 15.09.2025].
- Schjeldahl, P. (2013, December 10). Francis Bacon: Rough stuff. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/magazine/2009/06/01/francis-bacon-rough-stuff-peter-schjeldahl> [Erişim tarihi: 16.09.2025].
- Şener, N., & Göksu, B. (2017). Yerel temaları işleyen ve toplumsal gerçekçi ressamların eserlerinde ana ve çocuk teması. *The Journal of Academic Social Science*, 61, 80-91.

Tunçel, O. (2022). Endüstri çağında grafik tasarım. *İdil Dergisi*, 11(93), 699-710.

Yazıcı, S. (2021). 20. yüzyıl Almanya'sında toplumsal gerçeklik bağlamında: Max Beckmann. *Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, (10), 87-98.

İnternet Kaynakları

URL-1: <https://www.francis-bacon.com/artworks/paintings/study-after-velazquez-portrait-pope-innocent-x>, [Erişim Tarihi: 26.08.2025].

URL-2: <https://www.britannica.com/art/Portrait-of-Pope-Innocent-X> [Erişim Tarihi: 26.08.2025].

URL-3: https://www.researchgate.net/figure/Francis-Bacon-Self-Portrait-1969-an-example-of-a-mis-aligned-face-C-The-Estate-of_fig2_259337346, [Erişim Tarihi: 13.05.2025].

URL-4: <https://gagosian.com/exhibitions/2003/jenny-saville-migrants/>, [Erişim Tarihi: 09.06.2025].

URL-5: <https://www.christies.com/zh/lot/lot-3918151>, [Erişim Tarihi: 02.07.2025].

URL-6: <https://i.pining.com/originals/c0/b2/9f/c0b29f520b84510579ea7e298c04b308.jpg>, [Erişim Tarihi: 13.02.2024].

URL-7: <https://www.artxist.com/Sergiler/ShContemporary09/106#>, [Erişim Tarihi: 11.07.2025].

URL-8: <https://avantarte.com/artists/yue-minjun> [Erişim Tarihi: 10.07.2025].

URL-9: <https://www.mutualart.com/Artwork/Sea-of-the-Brain/2A72D2299E237489> [Erişim Tarihi: 14.02.2024].